

Irodalmi hiánypótlás

NAPLÓJEGYZETEK
A KORTÁRS MAGYAR IRODALMI LEXIKONHOZ

II.

MOLNÁR KATA

Vajon miért kell a mai olvasónak szinte ismeretlenként újra bemutatni Molnár Katát? Hogy lehet ez, amikor hajdan már első regényével osztatlan elismerést aratott (*Égnek a mécssek*, 1936. „...igényes, érett írói munka” — Radnóti Miklós szerint, tud „apró villanásokkal lényegbevágó dolgokat megvilágítani” — írja róla Schöpflin Aladár). Hogy lehet, amikor ezt a kedvező fogadtatást, a Kaffka Margit rokonává avatottságot (Radnóti) következő művei tovább igazolták. Amikor a *Nyári közjáték* után (1937) nem csak belefog egy nagy formátumú regényciklusba (*Golgota-ucca*), hanem sorra meg is jelenteti a trilógia első két darabját (*A lélek készülődik*, 1938, *A földalatti folyó*, 1940), s a rangos íróársadalom nagyrabecsüléseként Baumgarten-díjas lesz (1939).

Nincs szó arról, hogy 1945 után valamilyen ok miatt többé ne adnák ki. Ezután is megjelennek könyvei. Három új kötetrel találkozunk. De ez a három mintha más, új utakon járna. Mintha félbeszakadt volna az előbbi nagyvonalú vállalkozás. Elbeszéléseket ír, mesét, ifjúsági regényt (*Anyák születnek*, 1955; *Pipere princessz*, 1957; *A mandarinkalap*, 1959, 1986). A műfaj változása nyilvánvalóan nem jelent önmagában értékcsökkenő változást. Ámde ez a fajta váltás Molnár Katánál hasonló az időszak más írónak-költőinek ifjúsági irodalomhoz, műfordításhoz fordulásával. Jól látja ezt, s a novellásgyűjtemény kapcsán kérdésként fogalmazza meg Görgy Gábor: „...nem értjük, hogy ilyen ragyogó és érett irodalmi eszközökkel, ilyen nagy lélektani ismerettel miért ezekre a problémákra és miért nem fontosabbakra koncentrálja erejét az író?” (1956, *Új Hang*). A lapnak ezt a kritikát tartalmazó száma októberben jelenik meg — feltehetően ezért még egy ilyen merész feltételezés is odakerül az írás végére: „Ha nem venné körül bizonyos csend-zóna”, bizonyára többet, mást nyújthatna ez a „magasrendű” művészet. Rónay György is vigasztaló biztatással keresi meg az elbeszélések közül, a „bensőleg is” „ingoványosak” közül a Molnár Kata teremtő erejéhez méltóakat, „az igazi nagy irodalom áramát” hordozó darabokat. Ennek a megtorpanásnak ismert a közös társadalmi háttere. Az író személyes közérzetének javulásához, felszabadulásához pedig nemigen járul hozzá az, hogy a frontot, síralomházat megjárt férjét egy éjszaka újabb évekre hurcolták el ártatlanul, hírek, életjel nélkül.

A benne lappangó súlyos betegség terhe is nyomasztotta? Nehéz utólag okok és okozatok láncát hitelesen fölfejtteni. De az tárgyi tény, hogy a regényciklus harmadik része elkészült (*A fügefafa* címen), s fiókban maradt az író haláláig (1967), s azóta is kiadatlan kézirat, több más novellájával együtt.

Időközben megjelent egy eddig kiadatlan novellája (A mozizenész, Újhold Évkönyv, 1991/1). Nagy kár, hogy a Molnár Kata személyét bemutató lábjegyzet oly módon szűkszavú, hogy szinte félrevezető.

Derékban kettétört pálya vajon? Ismerünk torzóban maradt remekműveket. Molnár Kata elkészült írásai, s különösen az első korszak nagy ívű, eredeti, gazdag képnnyelvén megfogalmazott, finom mivű kompozíciói irodalmunk folyamának értékes láncszemei. Újra kiadtuk Schöpflin Aladár XX. századi magyar irodalomtörténetét: ott már történeti értéként találkozunk az induló író pályájával. Feladatunk, lehetőségünk az, hogy megóvjuk, kimentsük a feledésből a most még megtalálható, kéziratos munkáit; méltányoljuk és helyére illesszük a töredékes voltában is nagy értékű, egyedi életművet.

Írói értékeinek, egyedi varázsának visszaidézéséhez álljon itt illusztrációként egy részlet egyik úde remekléséből, a *Nyári közjáték*ből.

MOLNÁR KATA

Nyári közjáték

(RÉSZLET)

I.

Fölfelé kerekítve az esztendőket: majdnem húsz évvel ezelőtt, amikor Borbolyaváron a nyár még az enyém volt, az akkori események színhelyét nem így hívták. Ma sem így hívják. De azóta a Baedeckerbe került — igazán nem azért, mert akkor, azon a nyáron én ott voltam, mindenki elhiszi, nem ezért —; egyszerűen fölfedezték, gyönyörű kirándulóhely lett belőle, ország nevezetessége, töröklátta öreg ékszer a történelemből; és mások töltik ott azóta a nyarat, mert akárhol töltik is, immár másoké a nyár... Idővel, pénzzel mikor sem bővelkedő, az idén mégis megengedhettem magamnak, hogy elmenjek és megnézzem a nyarat Borbolyaváron még egyszer. Nem mertem. Gondolom, még nem vagyok túl egészen mindenben; de én már nem fogok több nyarat látni Borbolyaváron. Vannak borbolyavári nyarak, amelyekből az embernek csak egyet ad az élet... majd megértitek ezt mindjárt, ha meghalljátok: tizenhét éves voltam, és akkor hagytam ott a középiskolát mint jól érett diákkisasszony; s jutalmul, a család védőszárnyai nélkül először mehettem el valahová hosszabb időre, zsebpénzzel és tizenhét esztendővel... Annyi fiatalságom és önállóságom volt együtt egyszerre, hogy azt se tudtam, hová tegyem. Az a nyár mindenekfölött az enyém volt, elsősorban az enyém; ... senkinek se volt olyan nyara azon a nyáron, mint nekem. Azelőtt sohasem tudtam úgy szenvedni, és soha annyi szépséget meg nem értem, mint azon a nyáron. Soha annyi szépséget.

Azon a nyáron én innen, Pestről egyszerűen utánamentem annak, akit szerettem. A lovag patikusnak készült Pesten, az egyetemen, az édesapjának Borbolyaváron volt gyógyszerháza, s a valóság az, hogy a vakációnak egy